

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 25: ERE WIE ERE TOEKOMT

GRAVEN VAN CULTUURDRAGERS IN EUROPA

Hoe gaat men in Europa om met de graven van belangrijke cultuurdragers?

In diverse Europese landen krijgen de grafplaatsen van belangrijke cultuurdragers, kunstenaars, schrijvers en componisten, speciale aandacht en be-

scherming. Soms krijgen ze een eregraf met een eeuwigdurende concessie dat onderhouden wordt door staat, stad of gemeente. Of er zijn voor hen speciale begraafplaatsen of ereperken op begraafplaatsen aangelegd.

Enkele voorbeelden.

OOSTENRIJK: ZENTRALFRIEDHOF IN WENEN - EHRENGRÄBER

Op het Zentralfriedhof in Wenen-Oostenrijk ontstonden vanaf 1883 aparte perken met *Ehrengräber*. (Wereld)beroemde persoonlijkheden op het gebied van kunst, literatuur, muziek, wetenschap en politiek werden vanaf opgeheven begraafplaatsen overgebracht naar het Zentralfriedhof. De toekenning van een eregraf is de hoogste onderscheiding die de stad Wenen over de dood heen te vergeven heeft. De stad draagt ook de kosten van deze graven, die niet geruimd mogen worden zolang de begraafplaats bestaat.

De meeste eregraven bevinden zich aan beide kanten van het hoofdpad dat vanaf de hoofdingang naar de Dr.-Karl-Lueger-Gedächtnis-Kirche leidt. De graven van wereldberoemde componisten als Brahms, Schubert, Beethoven en Strauss (zelfs vier maal) nemen een speciale plaats in. Mozart heeft hier een monument, maar is elders begraven (St.Marxer Friedhof).

Ludwig von Beethoven

Franz Schubert

Johannes Brahms

Johann Strauss

BELGIË-VLAANDEREN: SCHOONSELHOF IN ANTWERPEN - EREPERKEN

In Antwerpen-België bevinden zich op Begraafplaats Schoonselhof een aantal ereperken voor burgers, die zich verdienstelijk hebben gemaakt. De stad Antwerpen neemt voor de graven in de ereperken de grafrechten maximaal 50 jaar (daarna te verlengen) op zich en de nabestaanden hebben de zorg voor het grafmonument en het onderhoud van het graf.

Ereperk N is de trots van Antwerpen: burgemeesters, schepenen, ministers, maar ook kunstschilders, dichters en componisten kregen hier een ererustplaats. Enkele bekende schrijvers: Gerard Walschap, Willem Elsschot, Paul van Ostaijen, Marnix Gijsen en Lode Baekelmans.

Gerard Walschap

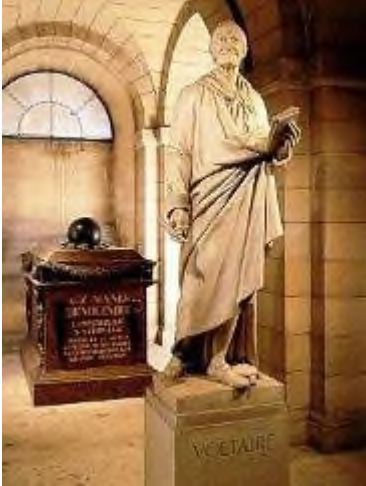
Paul van Ostaijen

Lode Baekelmans

FRANKRIJK: PANTHEON IN PARIJS - *AUX GRANDES HOMMES*

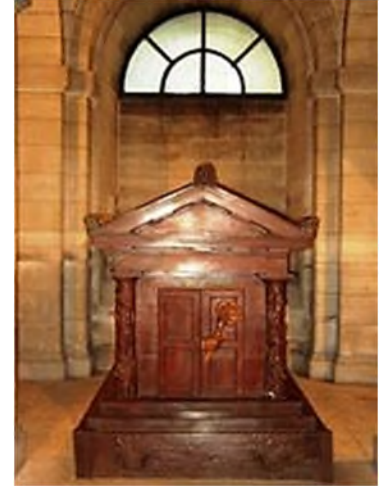
Naast veel graven van beroemdheden op de begraafplaatsen Père Lachaise, Montmartre en Montparnasse in Parijs met een *concession perpétuelle* (eeuwigdurend grafrecht) kent Parijs het Pantheon '*Aux grandes hommes la patrie reconnaissante*'. Het Pantheon dat aanvankelijk afwisselend kerk en eretempel was, kreeg uiteindelijk zijn huidige bestemming van eretempel gewijd 'aan de grote mannen - het dankbare volk'. Het begon met Voltaire in 1791 en Jean-Jacques Rousseau in 1794 en als voorlopig laatste werd in 2002 Alexandre Dumas père in het Pantheon bijgezet. Het aantal beroemdheden kwam toen op 72 mannen en 2 vrouwen. De meeste grote mannen zijn politici en militairen uit de Napoleonische tijd. Napoleon liet 41 doden bijzetten, nog al ruim omspringend met het begrip 'grote zonen'.

Voltaire

Pantheon

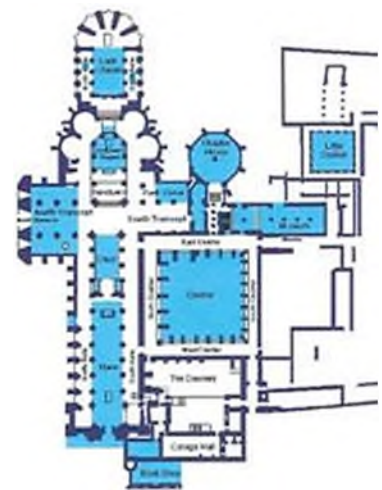
Jean-Jacques Rousseau

GROOT-BRITANNIË: WESTMINSTER ABBEY IN LONDEN - *POETS CORNER*

Vanaf de 13^e eeuw groeide de Westminster Abbey in Londen uit tot een koninklijke grafkerk. Maar ook aristocraten en burgers, die werkzaam waren in of voor de abdij, konden er worden begraven. Na de bijzetting van Geoffrey Chaucer in 1600 werden andere dichters, schrijvers en componisten rond Chaucer bijgezet in de *Poets' Corner* (dichtershoek). Geleidelijk aan werd het een eer in de Abbey te worden begraven of herdacht. En zo groeide de praktijk van het begraven in de Westminster Abbey via aristocraten en dichters naar hoge militairen, politici, wetenschappers, kunstenaars, enz. De Westminster Abbey werd zo het pantheon van het Britse rijk ofwel *het Prentenboek van de Engelse Geschiedenis*.

Westminster Abbey

TSJECHIË: HRBITOV VYSEHRAD IN PRAAG - NATIONALE EREBEGRAAFPLAATS

De dichtregels '*Kerkhof van Vysehrad... zo'n klein stukje grond, en toch zoveel grootheden herbergend*' van G. Dörfel uit 1884 geven goed de nationale erebegraafplaats Vysehrad Hrbítov in Praag weer: op de kleine begraafplaats zijn zo'n 650 Tsjechische grootheden begraven of bijgezet.

Toen er in de tweede helft van de 19^e eeuw een nationale wedergeboorte in Tsjechië plaatsvond, ontstond ook het idee een nationale erebegraafplaats te stichten op de legendarische plaats Vysehrad, waar aartsmoeder Libuse een grote toekomst voor Praag voorspeld zou hebben. Vanaf 1861 werd daarvoor het kerkhof bij de Petrus- en Pauluskerk gebruikt. De meeste schrijvers, componisten, schilders, geleerden, wetenschappers en politici hebben de nationale grenzen niet overschreden, slechts enkelen zijn wereldberoemd geworden, zoals de componisten Smetana en Dvorak en de graficus-schilder Mucha.

Petrus & Pauluskerk

Antonin Dvorak

Bedrich Smetana

Slavín (ereplaats), o.a Mucha

RUSLAND: NECROPOLIS MASTEROV ISKOETSSTVO IN ST. PETERSBURG

Op het terrein van het Alexander Nevski klooster in St. Petersburg liggen twee begraafplaatsen: de Lazarev- en de Tichvin-begraafplaats. De laatste is vooral bekend onder de naam *Necropolis Masterov Iskoesstvo*, de necropool van de meesters der kunsten. Op de begraafplaats, die in 1823 is gesticht, zijn veel belangrijke Russische cultuurdragers begraven. De vrij kleine begraafplaats met ca. 100 graven is alleen bestemd voor personen die iets betekenden of betekenen op het gebied van kunst, literatuur en muziek. Er liggen wereldberoemde kunstenaars als schrijver Fjodor Michajlowitsj Dostojewski en componisten als Aleksander Borodin, Michail Glinka, Modest Moessorgski, Nikolaj Rimski-Korsakov, Nikolaj Rubinstein en Pjotr Iljitsj Tsjaikowski.

Fjodor M. Dostojewski

Pjotr Iljitsj Tsjaikowski

Alexander Borodin

DUITSLAND: WALHALLA BIJ REGENSBURG - TEMPEL DEUTSCHER EHREN

In Duitsland heeft men het anders opgelost. Tussen 1830 en 1841 werd in opdracht van koning Ludwig I van Beieren een neoclassicistische eretempel gebouwd op een hoog terras aan de Donau bij de stad Regensburg. De tempel naar het voorbeeld van het Parthenon in Athene werd voorzien van bustes en plaquettes van belangrijke staatslieden, militairen, wetenschappers en kunstenaars uit de 'Duitstalige wereld', waaronder ook Nederland en Vlaanderen werden gerekend. Daarom zijn er ook afbeeldingen Willem van Oranje, Erasmus, Hugo de Groot en Michiel de Ruyter. Het gebouw is van de Vrijstaat Beieren, die ook beslist over nieuwe toevoegingen. Momenteel staan er 128 bustes en 65 plaquettes. Prominent in het midden staat een beeld van koning Ludwig I met daaronder de tekst: *Das dankbare Volk*.

Walhalla - exterieur

Ludwig I König von Bayern

Walhalla - interieur

NEDERLAND: VERWAARLOZING

In Nederland heeft nooit een traditie bestaan om graven van nationale beroemdheden en/of cultuurdragers in beheer of bescherming te nemen. Dat geldt ook voor de graven van grote schrijvers. Ze werden meestal begraven of bijgezet op begraafplaatsen in de stad waar ze hadden geleefd en stierven. Hun graven werden veelal geen eregraf, rijksmonument of gemeentelijk monument.

Zo werd bijvoorbeeld het graf van Anna Blaman (1905-1960) op begraafplaats Hofwijk in Rotterdam-Overschie in de negentiger jaren van de 20^e eeuw geruisloos geruimd. Datzelfde gold voor het graf van Theo Thijssen (1879-1943) op begraafplaats De Nieuwe Ooster in Amsterdam. Op zijn graf werd in 2005 een monument van Jan Wolkers onthuld als vervanging.

Het zijn een paar voorbeelden, maar ze geven duidelijk de geringe belangstelling voor de graven van onze grote schrijvers weer. Daarin is nu een kentering gekomen.

Louis Couperus
Den Haag - Oud Eik en Duinen

monument Theo Thijssen
Amsterdam - Nieuwe Ooster

Annie M.G. Schmidt
Amsterdam - Zorgvlied

NEDERLAND: DE NEDERLANDSE CULTUUR BESTAAT NIET?

Nu er de afgelopen jaren meer aandacht is voor het culturele erfgoed, is er ook meer aandacht voor de funeraire cultuur op begraafplaatsen en voor de cultuurhistorische betekenis van graven en grafmonumenten in Nederland. Vereniging De Terebinth zet zich in voor het behoud van de funeraire cultuur. Het Nederlands Uitvaartmuseum Tot Zover maakt het funeraire erfgoed aanschouwelijk. Website www.dodenakkers.nl beschrijft en www.bekendedodenederlanders.nl registreert. Stichting Altvoorde tracht de graven van cultuurdragers niet verloren te laten gaan. En het cultuurfonds *Perzik van Onsterfelijkheid*, waarin de Koninklijke Boekverkoopersbond en het Prins Bernard Cultuurfonds samenwerken, zet zich sinds 2011 in om graven van schrijvers te herstellen en te behouden.

Want ook de Nederlandse cultuur bestaat.

Inmiddels zijn met behulp van steun uit het Fonds *Perzik van Onsterfelijkheid* vier graven gerestaureerd: in 2011 het graf van dichter Albert Verwey (Noordwijk), in 2012 het graf van dichter Jacques Perk (Amsterdam-Nieuwe Ooster), in 2013 het graf van kinderboekenschrijver W.G. van de Hulst (trecht-Soestbergen) en in 2014 het graf van schrijver en criticus E.J. Potgieter (A'dam-Nieuwe Ooster).

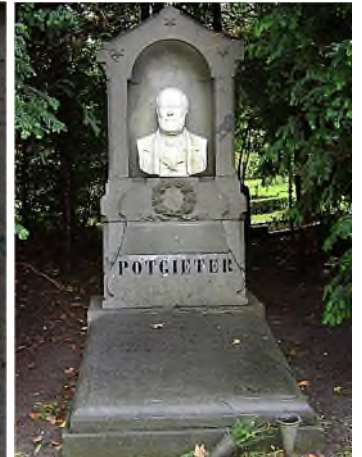
Albert Verwey

Jacques Perk

W.G. van de Hulst

E.J. Potgieter